

صديق الدوله به روايت تاريخ قاجار

www.ketab.ir

پژوهش و نگارش:

تورج صديقي و نازيلا ناظمي

(پیکره)

صدیق الدوله به روایت تاریخ قاجار / پژوهش و نگارش: تورج صدیقی و نازیلا ناظمی

مدیر هنری: خشایار فهمی
طراح گرافیک: مهدیه ابوالحسن

چاپ نخست: ۱۳۹۶

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

لیتوگرافی: نقش سبز - چاپ و صحافی: مبینا

نشر پیکره: تهران، خیابان آزادی، ابتدای خیابان آذربایجان، پلاک ۳۴، واحد ۳

تلفن: ۶۶۰۳۸۴۱۹

e-mail: peikarehpub@gmail.com

www.peikarehpub.com

سرشناسه: صدیقی، تورج، ۱۳۲۸ -

عنوان و نام پدیدآور: صدیق الدوله به روایت تاریخ قاجار / پژوهش و نگارش: تورج صدیقی و نازیلا ناظمی.

مشخصات نشر: تهران: پیکره، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری: ۹۶ ص: عکس؛ ۱۴/۵×۲۱/۵ س.م.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۶۷۲۸-۶۲-۹

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

موضوع: صدیق الدوله، رضابن کریم - ۱۳۲۳ق.

موضوع: ایران - تاریخ - قاجاریان، ۱۱۹۳ - ۱۳۴۴ق.

موضوع: Qajars - History - Iran - ۱۷۷۹ - ۱۹۲۵

موضوع: ایران - تاریخ - قاجاریان، ۱۱۹۳ - ۱۳۴۴ق. - سرگذشتنامه

موضوع: Qajars - History - Iran - ۱۷۷۹ - ۱۹۲۵ - Biography

شناسه افزوده: ناظمی، نازیلا، ۱۳۵۰ -

رده بندی کنگره: ۱۳۹۶ص۴ / DSR۱۳۹۱

رده بندی دیویی: ۷۴۵۰۹۲/۹۵۵

شماره ی کتابشناسی ملی: ۴۷۹۷۰۳۳

فهرست

۷	پیش‌گفتار
۱۱	مردان قاجار
۱۳	صدیق‌الدوله و مظفرالدین‌شاه
۱۹	تولیت آستان قدس
۲۳	آغاز داستان
۶۱	«کتابچه‌ی صدیق‌الدوله» یا «آثار الرضویه»
۷۱	توضیحات
۷۷	اسناد و تصاویر

پیش‌گفتار

جوانی بیسی نام که در گفت‌وگوهای خانوادگی گاهی اسم شخصی به نام صدیق‌الدوله را می‌شنیدم که در دهه ۱۳۲۰ بزرگ عهد ناصری (ناصرالدین‌شاه و مظفرالدین‌شاه) بوده است. جزئیات زندگی این اهل قاجاری را نمی‌دانستم و تنها دانسته بودم که صدیق‌الدوله پیشکار و معلم و عهد‌امضای (ناصرالدین‌میرزا) و زمانی نیز وزارت تهران را عهده‌دار بوده است. من تورج صدیقی، فرزند امیرحسین، سولد ۱۳۲۸ و از نوادگان صدیق‌الدوله هستم که پس از فراغت از تحصیل زمانه تازه در یک شرکت هواپیمایی مشغول به کار شده بودم، روزی شنیدم که مادر بزرگم (اثر فالدات میرفندرسکی) خطاب به پدرم (امیرحسین صدیقی) می‌گفت: «مادر جان چرا عکسی از سیدة‌الدوله که شخص مهمی در دربار قاجار بوده به دیوار آویزان نمی‌کنی؟ مگر او را دیگری کمتر است؟» در مدت کوتاهی عکس مربوطه آماده و بر روی دیوار نصب گردید، البته بعد از عکس‌های دیگری نیز در کنار عکس صدیق‌الدوله بر دیوار قرار گرفت؛ یعنی هم تصویری از سیدة‌الدوله و هم از پسرش؛ میرزا محمدباقر منتخب‌السلطنه، از آن جایی که در آن ایام هنوز بر خاندانی پدری زندگی می‌کردم، لذا همواره تصاویر مزبور را دیده، احساس می‌کردم صدیق‌الدوله با آن نگاه نافذ و نوع ایستادنش در کنار ولیعهد، نمی‌تواند در جمله‌ی کوتاه «پیشکاری ولیعهد و وزارت تهران» خلاصه شود. از همان‌جا بود که تصمیم گرفتم تحقیقی مستند در خصوص وی انجام دهم، اما متأسفانه به جهت مشغله‌ی کاری‌ای که در یک شرکت هواپیمایی داشتم، فرصتی برابیم باقی نماند که ایده‌ی خود را عملی نمایم و خصوصاً در

همین اوقات با دوشیزه منیره عیوضی ازدواج کرده و از خانگی پدری جدا شده و به منزل جدیدی رفتیم که کارها و مسئولیت بیشتری برای من به وجود آمد. در سال ۱۳۵۷ و بعد از پیروزی انقلاب اسلامی شرکت مذکور تعطیل گردید و بعد از مدتی توانستم در یک شرکت معروف و بزرگ که در زمینه‌ی معدن فعالیت داشت به نام شرکت «باریت ایران» استخدام شده و مشغول کار شوم و در این شرکت نیز حجم کار و مسئولیت من به عنوان رئیس فروش بسیار زیاد بود و متأسفانه زمانی برای تحقیق و بررسی کتب و روزنامه‌جات به دست نیامد. بالاخره زمان کار خودش را کرد و من بازنشسته شدم و فراغتی دست داد تا ایده و فکر همیشگی خود را به انجام برسانم. برای تحقیق روزهای زیادی را در کتابخانه‌ی ملی ایران و کتابخانه‌ی مجلس شورای اسلامی و کتابخانه‌ی سازمان اسناد ملی ایران سپری کردم. کتاب‌های تاریخ قاجار و خاطرات رجال عهد ناصری را مطالعه و بررسی کرده، در سرانجام از روزنامه‌ی معتبر و معروف وقایع اتفاقیه که بعدها با نام دولت علیه ایران، ایران، این ساطعی منتشر می‌گردید و نیز شرف و شرافت و چند روزنامه‌ی دیگر نیز استفاد کردم. بختن مطالب هرچند کوچک از صدیق‌الدوله در لابه‌لای صفحات، مرا در انجام کار مشتاق‌تری کرد. به‌هرحال زمان زیادی صرف جمع‌آوری مدارک و تهیه‌ی یادداشت‌های اولیه و همچنین مرتب‌نمودن وقایع به ترتیب تاریخ هجری قمری (همه‌ی مطالب به حق بود) شد. البته در کنار بررسی و تنظیم مدارک و اسناد، به جهت تکمیل اطلاعات، مبادرت به تهیه‌ی سیره‌نامه‌ی خانوادگی نیز کردم. مطالب جمع‌آوری‌شده را به‌صورت یک کتابچه درآورد. در همان زمان پسران من، آقای مهندس علی صدیقی و آقای مهندس امین صدیقی، از مدرسه‌ای که آن را جامع‌تر و به‌صورت کتاب منتشر کنم که تصمیمی در مورد آن نگرفتم و از پیرو آن دختر استاد ابوالحسن صدیقی، طراح و نقاش و مجسمه‌ساز فقیه و نامی ایران که مجسمه‌های ایشان در بسیاری از میادین شهرهای ایران قد برافراشته و شهرتش از مرزهای این کشور نیز بیرون رفته است، به نام سرکار خانم نوشین‌دخت صدیقی که خود نیز راه پدر رفته و هنرمندی قابل و ماهر در زمینه‌ی نقاشی هستند، مصرانه از من خواستند که مطالب را به کتابی تبدیل نمایم که منجر به معرفی یکی از چهره‌ها و رجال مهم دوره‌ی قاجار به محققین و متخصصین تاریخ معاصر ایران شود و من که خود از خاندان

صدیقی و نوهی برادر استاد ابوالحسن صدیقی (پسر محمدباقر صدیق‌الدوله‌ی دوم و نوهی میرزا رضا صدیق‌الدوله‌ی بزرگ) هستم با توجه به یادآوری پسرانم و درخواست سرکار خانم نوشین دخت صدیقی به این امر جواب مثبت دادم و استقبال کردم و لازم به ذکر است که ایشان در تمام مراحل همراه من بودند و ضمن تشویق من در این راه کمک‌های زیادی نیز انجام دادند که از ایشان قدردانی می‌کنم.

اما من خام بود و برای آماده‌سازی آن، نیاز به فرد یا افرادی مجرب و آگاه بود. به همین دلیل نخست با جناب آقای محمدحسن حامدی، مدیر محترم نشر «پیکره»، مذاکره شد. ایشان جناب آقای شهروز مهاجر را که فردی بسیار باذوق و با سابقه‌ی کاری مفید در زمینه‌ی مطالب هنری و پژوهشی بودند، به بنده معرفی کردند. آقای مهاجر با دقت بسیار، مطالب اولیه را حذف و متن اولیه را به صورت مرتب‌تر و معنی‌دارتر تنظیم کردند که از ایشان بسیار قدردانی می‌کنم. سپس به جهت تکمیل تحقیقات و آماده‌سازی آن برای مراحل بعدی، سرکار خانم نازیلا ناظمی که پژوهشگر و محقق تاریخ هستند و پژوهش‌ها و مقالات مختلفی در زمینه‌ی تاریخ قاجار و امیرکبیر دارند، در خواست نمودیم تا ما را در این راه یاری دهند. ایشان نیز قبول زحمت کرده تا ضمن تکمیل و بازبینی مدارک و اسناد مربوط به صدیق‌الدوله، از آن جایی که مطالب به صورت وقایع‌نگاری مرتب شده بود، تمامی تاریخ‌های جری عمر، با معادل شمسی نیز مرتب و تنظیم شود تا خوانندگان بتوانند دید بهتری از روند وقایع داشته باشند؛ که از ایشان بابت زحماتی که متحمل شدند تشکر و قدردانی می‌کنم.

ضمن تشکر مجدد از افراد یادشده برای تنظیم و چاپ این کتاب، باید دانست که از جناب آقای سوزنچی و جناب آقای جهانگیری در آستان قدس رضوی سپاسگزاریم که کم‌کم فهرست اسناد مربوط به صدیق‌الدوله که به زمان تولیت ایشان در آستان قدس رضوی برمی‌گردد را در اختیار بنده قرار دادند. لازم به ذکر است که فقط نمونه چند سند از حدود پانصد سند موجود در مورد صدیق‌الدوله که شامل دستورات و فرامین و اصلاحات و غیره بود، برای درج در کتاب انتخاب گردیده است.

تورج صدیقی

از نوادگان صدیق‌الدوله